

Copy

[7507]

Wine (Wine) 10/15
10/15 29/3
8.3.1962.

Aantekening voor de Heer Mansholt

Gesprek met dr. Mohamed Hatta op 5 maart 1962 te Wenen

Op uitnodiging van Dr. B. Kreisky, Oostenrijks minister van Buitenlandse Zaken, was ik op 5 en 6 maart 1962 in Wenen voor een konferentie, waarover ik nog afzonderlijk verslag zal uitbrengen. Aan deze konferentie heeft eveneens deel genomen Dr. Mohamed Hatta. Op de avond van 5 maart had ik een gesprek van twee uur met Dr. Hatta op diens kamer in Hotel Sacher. Ik had Hatta's middags om dit gesprek verzocht. Hij is grif op mijn verzoek ingegaan.

Na een korte inleiding m.b.t. de konferentie, waarvoor wij beiden in Wenen waren, heb ik Hatta naar zijn mening over de Indonesisch-Nederlandse verhouding en de kwestie Nieuw-Guinea gevraagd. Hatta kent mijn vroegere en tegenwoordige functie. Ik heb bovendien onderstreept dat ik zonder enige opdracht en geheel informeel dit gesprek wilde voeren.

Hatta begon met een karakterschets van Sukarno. Voor Sukarno is de zelfstandigheid van Indonesië niet compleet, zolang er West-Irian onder Nederlands beheer is. Sukarno voert nog steeds de bevrijdingsstrijd. Daarbij ziet hij de problemen sterk vereenvoudigd en zwart-wit. Hij is meer partij- dan staatsman. Nuances kent hij niet. Alles is op het ene punt geconcentreerd, dat hem het belangrijkste lijkt. Deze ongenueanceerde houding wordt door een mystieke inslag versterkt, aldus nog steeds Hatta.

Hatta gaf toen een historisch overzicht. Het was Minister Maarseveen die hem gedurende de onderhandelingen trachtte te overtuigen, dat Nieuw-Guinea voorlopig buiten de overdracht moet blijven. Later, over een jaar of wat, zou dit kunnen volgen. Hij, Hatta, kon toendertijd de argumentatie van minister Maarseveen (die op binnenlandse Nederlandse overwegingen berustte) wel volgen.

Bij zijn toenmalige terugkeer naar Indonesië pleitte hij dan ook tegenover Sukarno voor begrip t.a.v. de Nederlandse houding. Sukarno was echter er van overtuigd dat de Nederlanders hun belofte van latere overdracht niet zouden nakomen.

.../...

Sindsdien, aldus Hatta, heeft Sukarno gelijk gekregen. IK weet wel, zo zei hij, dat men in Nederland beweert dat de verdere ontwikkeling in Indonesië - vooral de groeiende centralistische opzet van het bestuur - door de Nederlanders gebruikt wordt ter rechtvaardiging van hun latere Nieuw-Guinea-politiek. Maar Sukarno heeft hierin slechts een voorwendsel van de Nederlanders gezien. Immers, de Nederlanders dwongen hem, Sukarno, tot steeds meer centralistische machtsconcentratie, om het doel van de overdracht van Nieuw-Guinea te bereiken. Nadat de nieuwe grondwet Nieuw-Guinea tot rijksdeel maakte was voor Sukarno duidelijk, dat de Nederlanders Hatta bedrogen hadden. Er is volgens Hatta een merkwaardige wisselwerking : de Nederlanders motiveren hun Nieuw-Guinea-politiek met de centralistische houding van Sukarno (die iedere federalistische opzet afwijst en daarmee ook gerechtvaardigde twijfel laat ontstaan t.a.v. een Indonesisch respect voor het zelfbeschikkingsrecht van de Papoca's); terwijl juist dezelfde Nederlandse Nieuw-Guinea-politiek Sukarno tot een centralistische, uitsluitend op de bevrijding van Nieuw-Guinea gerichte politiek dreef.

*Vandaag de dag
wanneer de
in 1950 werd met
dit centralisme
begon!*

Hatta heeft in scherpe en rake termen de ondemokratische structuur van het bewind van Sukarno geschetst. Maar hij stelt de Nederlandse politiek inzake Nieuw-Guinea voor een belangrijk deel aansprakelijk voor deze ontwikkeling. Vooral over minister Luns heeft hij slechts harde en bittere woorden gehad. Het bleek mij uit de opmerkingen van Hatta dat hij zelfs nu nog van twijfel vervuld is t.a.v. een Nederlandse bereidheid tot overdracht van Nieuw-Guinea onder welke voorwaarden dan ook.

Luns, Luns!

Toen ik Hatta er op wees dat niet de overdracht, maar de vorm, in concrete het zelfbeschikkingsrecht van de Papoca's, ter discussie staat, stelde hij mij glimlachend de vraag: "Wat wilt U met het zelfbeschikkingsrecht voor mensen, die voor het grootste gedeelte in het stenen tijdperk leven?"

Het bleek mij uit de houding van Hatta dat zelfs hij in het argument van het zelfbeschikkingsrecht van de Papoca's slechts een voorwendsel zag van Nederlandse behoudzuchtige kolonialisten. Ik heb Hatta duidelijk trachten te maken dat ongetwijfeld de beste krachten van het land de verantwoordelijkheid voor de Papoca's zeer ernst nemen. (Toen op dit ogenblik - omstreeks 23 uur - het ontbijt voor Hatta werd

gebracht

.../...

voor de volgende ochtend dat hij - gezien de vastentijd - voor zonsopgang moet nuttigen, heb ik er op gewezen, dat godsdienstige verplichtingen ook door anderen serieus worden genomen).

Toen stelde ik Hatta de vraag : hoe kan men volgens Uw opvattingen uit de misere van de tegenwoordige wederkerige prestige-politiek geraken ?

Hatta gaf ten antwoord : Wanneer Nederland bereid is tot overdracht, dan zou in een soort informele voorbespreking de kwestie van het zelfbeschikkingsrecht van de Papoca's besproken moeten worden. Hatta is er van overtuigd, dat Sukarno een overeenkomstige verklaring - maar mogelijkheid niet vooraf door Nederlanders perfektionistisch geformuleerd - in een voorconferentie zal afleggen. Daardoor zou de weg voor onderhandelingen vrij zijn zonder dat een van de partners t.o.v. de onderhandelingsvoorwaarden het "gezicht" verliest. (Hatta vindt het een slechte Nederlandse politiek, dat men - wil men werkelijk overdracht - de omweg over derden zoekt).

Het was mijn indruk - ook al heeft Hatta dit niet met evenveel woorden gezegd - dat hij de zelfbeschikkingsgedachte voor de Papoca's o.m. daarom aantrekkelijk vindt, omdat zij een decentralistisch element in de centralistische indonesische politiek brengt, dat ook een rol zou kunnen spelen bij de likwidatie van het "stelsel Sukarno".

Opnieuw kwam Hatta te spreken op de interne situatie in Indonesië. De allesoverheersende concentratie op West-Irian heeft tot stapsgewijze sloop van de democratie gevoerd. De kommunistische partij en het Sobsi hebben er baat bij. Wanneer deze partij, aldus Hatta, een leider als Mac Tse Tung had, was er allang een kommunistisch Indonesië. Terwijl de PKI Sukarno ophitst tot gewelddadige actie (die bij de bovengeschetste mentaliteit van Sukarno nog altijd tot de mogelijkheden behoort, remt het leger. Ik betreur geenszins, aldus Hatta, dat Nasution geen neiging vertoont tot een militaire opstand. De vreedzame likwidatie van de "geleide democratie" blijft daardoor binnen het bereik van de mogelijkheden. Ik heb bij de overgang naar die "geleide democratie", aldus Hatta, een brochure geschreven, waarin ik op de funeste ontwikkeling wees en de hoop heb uitgesproken, dat dit experiment na een mislukking weer tot de democratie zal leiden.

.../...

Maar ik heb tevens bepleit, dat men Sukarno deze kans moet geven, wanneer hij meent zodoende het voor hem primaire nationale doel te bereiken, Sukarno heeft de verspreiding van mijn brochure verboden. Dat hij niet verder durft te gaan, dat hij op mijn interventie nu ook een redelijk onderzoek heeft gelast t.a.v. Sharier, toont aan, dat er bij de Indonesiers een (op de dessa berustend) democratisch besef is, dat ook Sukarno niet over het hoofd kan zien. Tenslotte ben ik, aldus Hatta, een eenling, zonder macht achter mij, behalve een stuk redelijk besef bij de Indonesiers .....

Volgens Hatta is de economische en sociale toestand in Indonesie bijzonder zorgwekkend. Kritiek op Sukarno ontbreekt bepaald niet. Maar de verwijzing op West-Irian geeft Sukarno steeds weer de kans tot afleiding. Komt er inzake West-Irian een overeenkomst tot stand, dan zal Sukarno zich enkele maanden koesteren in het aureool van de overwinnaar. Lang zal deze vreugde niet duren. Dan zullen de binnenlandse vraagstukken de volle aandacht opeisen. Daarbij zal Sukarno op andere krachten moeten steunen dan op die, die hem nu in de richting van geweld~~dagen~~ drijven.

Een bevredigende oplossing van het vraagstuk West-Irian, aldus Hatta tenslotte, laat mij twee wenselijke ontwikkelingen verwachten:

- a) de terugkeer van Indonesie tot de democratie;
- b) een betere verhouding tussen Nederland en Indonesie.

Tot zover mijn gesprek met Dr. Mohamed Hatta. Ik heb mij verplicht geacht om onze ambassadeur te Wenen, de Heer ~~E~~Schausier, onmiddellijk de volgende ochtend (6 maart) op de hoogte te stellen van dit gesprek. Wij zijn overeengekomen dat hij hierover een vertrouwelijk rapport voor BZ in den Haag zal maken.

Als tweede aantekening zou ik willen bijvoegen een gedeelte van een gesprek, dat ik op 6 maart met de Oostenrijkse Bundespräsident Dr. A. Schärf heb gevoerd.

.../...

Zoals men weet is Sukarno nogal vaak voor medische behandeling in Wenen. Nu is de behandelende geneesheer van Sukarno de schoonzoon van Dr. Schärf. Via deze schakel hebben er enkele persoonlijke ontmoetingen tussen Schärf en Sukarno plaats gehad. Daarbij is Dr. Schärf steeds gebleken dat Sukarno bepaald hunkert naar een Nederlandse erkenning. Zijn pogingen in die richting gaan zo ver dat hij nu Dr. Schärf gesuggereerd heeft, om voor een medische behandeling naar Wenen te komen op het tijdstip, dat H.M. de Koningin haar voor dit jaar vastgesteld staatsbezoek aan Oostenrijk zal brengen. Dr. Schärf, die bijzonder veel prijs stelt op dit bezoek van H.M. de Koningin, heeft Sukarno laten weten, dat dit "reisplan" van Sukarno volstrekt onaanvaardbaar is.

(Muser)